МІЖ МЕДІЙНИМИ ДЕКЛАРАЦІЯМИ ТА РЕАЛЬНІСТЮ ФРОНТУ: СТРАТЕГІЧНИЙ, ПОЛІТИЧНИЙ І ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ НОВОГО ПАКЕТА FMS США ДЛЯ УКРАЇНИ

Віктор БЕДЬ

доктор богословських наук, доктор юридичних наук, професор

Науково-дослідний інститут стратегічних та політико-правових досліджень Карпатського університету імені Августина Волошина

м. Ужгород, 20 вересня 2026 року

18 вересня 2026 року Державний департамент США схвалив можливий продаж Україні обладнання, озброєння та послуг для розвитку протиповітряної оборони орієнтовною вартістю 2,68 млрд доларів США за програмою Foreign Military Sales (FMS). Йдеться не про вже виконаний контракт і не про зброю, яка автоматично завтра прибуде в Україну, а про черговий етап американської процедури військового продажу — із подальшим контрактуванням, визначенням постачальників і фактичним виконанням замовлень.

Саме тому публічний резонанс навколо цієї події потребує не дипломатичних реверансів і медійного захоплення, а тверезого зіставлення заявлених намірів із реальною ситуацією на фронті, станом української ППО, виробничими можливостями західного ВПК, внутрішньополітичним календарем США та спроможністю самої Української держави нарешті жити й діяти відповідно до умов затяжної війни на виснаження.

Жорстока реальність осені 2026 року: виснаження та загроза нових ударів

Україна входить в осінньо-зимовий період 2026–2027 років у стані надзвичайного воєнного, бюджетного й енергетичного напруження.

На фронті триває виснажлива боротьба вздовж понад тисячокілометрової лінії бойового зіткнення. Російські війська зберігають постійний тиск на низці напрямків, активно використовуючи керовані авіаційні бомби, артилерію, ударні та розвідувальні безпілотники. Водночас ситуація не є односторонньою: українські війська також здійснюють локальні просування та удари по російській воєнній інфраструктурі.

У тилу Росія продовжує системні ракетно-дронові удари по українських містах, логістиці, промислових та енергетичних об'єктах. Україна вже восени підходить до зими із серйозно пошкодженою інфраструктурою та величезними витратами на її відновлення й захист.

У сфері ППО проблема ще гостріша. Українські військові публічно заявляли про критичну нестачу зенітних ракет, а значна частина нових перехоплювачів, які нині контрактуються, надходитиме лише протягом наступних років. Тому навіть наявність сучасних Patriot, NASAMS та IRIS-T сама по собі не вирішує проблеми без достатнього й постійного запасу боєприпасів.

Україні потрібні перехоплювачі, радари, антидронові комплекси, мобільні вогневі групи та засоби радіоелектронної боротьби не у віддаленій перспективі. Вони потрібні щодня — уже зараз.

Технічний пакет: правильний напрям, але невідомі строки

Оприлюднена американською стороною номенклатура справді заслуговує на увагу. До запиту України включено:

- ракети S-300 Clone;
- ракети GAM-67;
- системи Range-Extended Air Defense Laser Guided Rocket;
- імпровізовані пускові установки Improvised Transporter Erector Launcher 1.5 (ITEL 1.5);
- комплекти модифікації мобільних пускових систем;
- контрбезпілотні радари RPS 202;
- допоміжне обладнання, запасні частини, програмне забезпечення, транспортне, інженерне й технічне забезпечення.

Особливо цікавими є S-300 Clone та GAM-67 — системи, докладні відкриті характеристики яких станом на сьогодні практично відсутні. Профільні видання припускають, що S-300 Clone може бути новою ракетою, пристосованою до використання з наявними в Україні комплексами сімейства С-300, однак офіційна американська документація цього детально не пояснює. Тому видавати припущення за встановлений технічний факт передчасно.

І саме тут починається головна проблема.

Американське повідомлення прямо вказує, що підрядники визначатимуться за результатами конкурентної процедури. Тобто станом на дату оголошення про схвалення можливого продажу за програмою Foreign Military Sales (FMS) публічно не визначено генерального підрядника, не укладено остаточних контрактів і не оприлюднено офіційного графіка постачань.

У цьому контексті вкрай важливо чітко розмежовувати юридичну та виробничу сутність процедур. Відповідно до положень Закону США про контроль над експортом озброєнь (Arms Export Control Act — AECA), оприлюднення пресрелізу Агентства з питань співробітництва у сфері безпеки (DSCA) є лише офіційним повідомленням Конгресу США про потенційну можливість угоди, а не підписаним міжурядовим договором чи комерційним замовленням.

Попереду — складна бюрократична дистанція: завершення періоду розгляду Конгресом, формалізація двостороннього документа Letter of Offer and Acceptance (LOA), відкриття тендерних процедур (RFP) Пентагоном для приватних корпорацій і безпосереднє розміщення замовлень у чергу американського військово-промислового комплексу. Середній виробничий лаг (lead time) для високотехнологічних зенітних засобів у західній оборонній індустрії сьогодні становить від 18 до 36 місяців.

Подавати схвалення наміру як факт фізичної наявності зброї на складах — це свідомий або несвідомий самообман. У воєнний час вирішальною є не декларована сума в документі, а календарна дата постановки конкретного виробу на бойове чергування в конкретному зенітному ракетному дивізіоні Повітряних Сил ЗСУ. Поки офіційного та юридично зобов'язуючого графіка постачань немає, даний пакет не можна зараховувати до сил і засобів, здатних відбити удари противника найближчими місяцями.

Фінансово-правова схема «1:1» та Інвестиційний фонд відбудови

Не менш важливо правильно зрозуміти фінансову конструкцію.

Американська сторона повідомила, що в разі укладення відповідних контрактів закупівля фінансуватиметься шляхом поєднання внесків європейських партнерів та коштів програми Foreign Military Financing (FMF), асигнованих ще за попередньої адміністрації США. При цьому кошти FMF зараховуватимуться як американський капітальний внесок до Американсько-українського інвестиційного фонду відбудови за передбаченим механізмом 1:1.

Тут потрібна особлива юридична точність.

Угода про створення фонду не передає Сполученим Штатам право власності на українські надра. Україна зберігає право власності на природні ресурси та повноваження визначати умови їх використання. Українська сторона натомість спрямовує до фонду частину майбутніх доходів від нових ліцензій і нових проєктів у визначених секторах, а нова військова допомога США може оцінюватися як капітальний внесок американської сторони.

Тому юридична реальність складніша за дві однаково примітивні крайнощі — як тезу про «безкоштовну американську допомогу», так і твердження про нібито прямий «продаж українських надр».

Що отримують США? Зарахування нової військової допомоги до власного капітального внеску у спільному фонді, економічну участь у перспективних інвестиційних проєктах та інструмент довгострокової присутності американського капіталу у стратегічних секторах української економіки.

Що отримує Україна? Додатковий механізм фінансування оборонних закупівель і залучення інвестицій без необхідності оплачувати всю заявлену вартість пакета безпосередньо з виснаженого державного бюджету, але водночас — довгострокові фінансові й інвестиційні зобов'язання в межах створеної спільної структури.

Разом із тим правовий аналіз структури угоди розкриває суттєву асиметрію зобов'язань, яку держава не має права ігнорувати:

Конвертація попередньої допомоги в комерційно-інвестиційні активи: Сполучені Штати зараховують як свій внесок до Фонду відбудови грантові кошти програми FMF, які вже були виділені американським законодавством за попередні періоди. Таким чином, ресурс, що первинно призначався як пряма безповоротна військова підтримка оборони, трансформується у юридично закріплені корпоративні та майнові частки американської сторони в проєктах відновлення української економіки.

Диспропорція в часі виконання: зобов'язання України щодо надання ліцензій, корпоративних прав та доступу до стратегічних секторів (зокрема видобутку та збагачення критичних мінералів: титану, літію, урану) формалізуються в чинних міжнародно-правових документах негайно, тоді як зустрічне постачання оборонної продукції розтягується в часі на невідомий термін.

Тому категоричним імперативом для української влади є закріплення дзеркального правового принципу: будь-які економічні преференції та частки у Фонді мають набувати чинності виключно пропорційно факту фактичного фізичного надходження зброї на територію України, а не за фактом оголошення тендерів чи підписання протоколів про наміри.

І саме тому цей механізм потребує не політичної ейфорії, а системного парламентського, фінансового та правового контролю.

Політичний календар США: вибори і прагматизм адміністрації Трампа

Політичний контекст також не можна ігнорувати.

3 листопада 2026 року у США відбудуться проміжні вибори до Конгресу, під час яких переобиратимуть усі 435 місць у Палаті представників та приблизно третину Сенату.

Адміністрація Дональда Трампа протягом останнього періоду послідовно наголошує на необхідності більшого фінансового внеску європейських держав у власну оборону та підтримку України. Сам механізм нового пакета цілком відповідає цій логіці: європейські кошти поєднуються з раніше асигнованими американськими FMF, а відповідне американське фінансування одночасно зараховується до Інвестиційного фонду.

Для внутрішньої американської аудиторії така модель політично значно зручніша за чергове пряме виділення десятків мільярдів доларів із федерального бюджету.

У передвиборчій стратегії адміністрації Дональда Трампа та республіканської більшості цей крок відіграє роль вивіреного медійно-політичного маневру. За півтора місяця до дня голосування Білий дім презентує внутрішньому виборцю формулу: «ми не витрачаємо жодного нового долара американських платників податків — ми змушуємо платити європейців, реалізуємо продукцію власного ВПК та отримуємо гарантовану частку в майбутніх ресурсах України». Зовнішнім партнерам це водночас демонструється як доказ непохитності трансатлантичного лідерства.

Проте для воюючої України тут закладено суттєвий ризик «політичного шлюзу». Оскільки фінансування розбито на транші, а постачальники ще не законтрактовані, темпи виконання програми перетворюються на зручний інструмент зовнішньополітичного тиску. Залежно від повоєнного розкладу сил у Конгресі після 3 листопада або динаміки кулуарних переговорів, темпи реалізації замовлень можуть бути як прискорені, так і штучно уповільнені у Вашингтоні з метою примусу Києва до тих чи інших політичних компромісів.

Існує й інший ризик: політична залежність темпів виконання. Коли допомога надходить не безпосередньо зі складів, а через систему контрактування, фінансування, експортних процедур і приватних виробників, фактичний темп постачання неминуче залежить від рішень американської виконавчої влади.

Це створює об’єктивний політичний важіль — незалежно від того, чи буде він реально використаний Вашингтоном у переговорах із Києвом.

Російська протидія: часовий розрив як стратегічний ризик

Москва також розуміє різницю між політичним оголошенням закупівлі та реальною появою зброї на полі бою.

Тому Україні необхідно виходити щонайменше з трьох ризиків.

По-перше — максимальна ескалація ударів у межах вікна вразливості. Російське військове командування спирається на детальні дані відкритих процедур FMS і усвідомлює, що схвалені 18 вересня системи не з'являться на чергуванні цієї осені та взимку. Для агресора період осені 2026 – весни 2027 років є прогнозованим оперативним вікном, коли вичерпання радянських ракет С-300 в Україні досягло критичної позначки, а замісні західні серії ще не вироблені. Слід очікувати не просто збереження, а максимального нарощування комбінованих ударів по ключових вузлах енергосистеми (передусім підстанціях АЕС), видобувних потужностях та об'єктах ВПК з метою зламати тилову стійкість держави до початку надходження нових партій ППО.

По-друге — диверсійні та логістичні загрози. Виробництво, транспортування і розміщення високотехнологічних систем створюють довгий логістичний ланцюг, кожна ланка якого потребує контррозвідувального й фізичного захисту.

По-третє — інформаційна війна. Можна очікувати активного використання Москвою тем корупції, вартості допомоги, американського контролю над українськими ресурсами та внутрішніх суперечностей між США, Україною і Європою.

Стратегічний імператив: воєнна мобілізація держави замість хронічної зовнішньої залежності

Головний урок попередніх років очевидний: жодна іноземна допомога, якою б масштабною вона не була, не здатна замінити власної оборонної спроможності держави, що веде війну за своє існування.

Пакет на 2,68 млрд доларів вкотре оголює системну проблему: Україна критично залежить від рішень іноземних урядів, парламентів, виробників і виборчих циклів тоді, коли ракети й дрони противника запускаються щодня.

За роки великої війни державне управління, бюджетна політика та економіка України так і не були в повному обсязі перебудовані відповідно до логіки тривалої війни на виснаження.

Збереження мирної бюрократичної інерції, непріоритетних видатків і сподівання, що партнери закриють усі провали українського оборонного планування, — стратегічно небезпечна модель.

Стратегічний імператив вимагає ухвалення Україною щонайменше чотирьох невідкладних системних рішень:

1. Безумовна перебудова системи державного управління та економіки на воєнний лад.

На п’ятому році повномасштабного протистояння неприпустимо зберігати бюрократичну інерцію мирного часу. Необхідно здійснити вичерпну концентрацію державних видатків: зупинити будь-яке другорядне цивільне фінансування, перенаправивши весь фіскальний і промисловий ресурс на потреби Сил оборони.

Підприємства оборонно-промислового комплексу мають отримати режим максимального регуляторного сприяння, довгострокове безвідсоткове кредитування та позбавлення від штучного тиску контролюючих і фіскальних органів.

2. Форсоване фінансування вітчизняного ракетного комплексу та балістичної зброї.

Пасивна протиповітряна оборона ніколи не виграє війну проти агресора з необмеженим ресурсом терору.

Україна зобов’язана здійснити максимальну державну концентрацію коштів та науково-технічного потенціалу для серійного виробництва власних оперативно-тактичних комплексів, балістичних і далекобійних крилатих ракет, важких ударних дронів та модульних засобів РЕБ.

Держава, яка змушена узгоджувати кожен удар іноземною зброєю з внутрішньополітичними кон'юнктурами партнерів, позбавлена справжньої стратегічної суб’єктності.

3. Перенесення системного вогневого впливу на стратегічну глибину держави-агресора.

Відповідно до статті 51 Статуту ООН, право на самооборону передбачає право на знищення військово-промислового потенціалу ворога.

Безпека українських міст гарантується не ловлею ракет над житловими кварталами, а регулярним, масованим вогневим ураженням законних цілей на всій глибині території РФ:

підприємств ракетобудування, нафтопереробки, порохових заводів, арсеналів ГРАУ, військових аеродромів та стартових позицій.

Тільки пряма, невідворотна матеріальна руйнація тилу держави-агресора здатна примусити Кремль зупинити повітряний терор.

4. Прагматична сепарація іноземних військових пакетів.

Військово-політичному керівництву України необхідно офіційно розділити схвалений пакет на 2,68 млрд доларів на два окремі напрями:

- **Оперативний компонент негайної дії:** домагатися першочергової передачі вже виготовлених тактичних радарів RPS 202, мобільних комплексів лазерного наведення та пускових установок зі складів США чи країн-союзників для посилення захисту неба вже в поточному сезоні.
- **Середньостроковий промисловий компонент:** контролювати укладання контрактів на виготовлення ракет «S-300 Clone» та GAM-67, вимагаючи прозорих графіків виробництва. Водночас робота Інвестиційного фонду відбудови має бути підпорядкована виключно законам України та захисту національних інтересів — доступ до стратегічних надр і активів не повинен ставати заручником відтермінованих на роки декларацій.

Необхідно вимагати не красивої загальної цифри 2,68 млрд доларів, а чіткої відповіді на чотири питання: що саме, скільки, коли і в які українські підрозділи буде поставлено.

Так само Інвестиційний фонд відбудови повинен залишатися предметом постійного державного й парламентського контролю, щоб будь-які інвестиційні преференції, права першочергового розгляду чи майбутні фінансові зобов'язання не виходили за межі ратифікованих угод і не створювали прихованих обмежень економічного суверенітету України.

Український суверенітет не може бути заручником виборчих циклів у Вашингтоні, Брюсселі чи будь-якій іншій столиці.

Союзники потрібні. Зброя партнерів потрібна. Міжнародна фінансова підтримка потрібна.

Але держава, яка хоче вижити, не має права будувати власне виживання на чужих обіцянках і чужих виробничих графіках.

Справжня гарантія української безпеки — це боєздатна армія, мобілізована економіка, власний оборонно-промисловий комплекс, технологічна перевага та далекобійна зброя, здатна позбавити агресора відчуття безкарності навіть у глибині його власної території.